

1. Джужа О., Василевич В., Іванов Ю. Кримінологія : навч. посіб. / за заг. ред. О. Джужі. Київ : Прецедент, 2006. 208 с.
2. Кримінологія : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Атіка, 2010. 312 с.
3. Камлик М. І., Гега П. Т., Білецький В. О. Про прояви організованої злочинності у виробничій та управлінській сферах економіки: Міжвідомчий наук.-дослід. центр при Координаційному комітеті по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. Київ, 2001. № 1. С. 15– 25.
4. Джужа О. М., Василевич В. В. Феномен – організована злочинність: Міжвідомчий наук.-дослід. центр при Координаційному комітеті по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. Київ, 2001. № 3. С. 15– 25.

Павло ТКАЧЕНКО

здобувач Міжрегіональної
академії управління персоналом
(м. Київ, Україна)

КРИМІНОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Злочини, що вчиняються в установах виконання покарань, несуть за собою суспільну небезпеку та загрозу громадській безпеці і правопорядку. Пенітенціарна злочинність не є цілком дослідженою на сьогодні та вивчається вузьким колом науковців і практиків. До складу пенітенціарної злочинності треба віднести два основних протиправних діяння, які мають спільний об'єкт злочину та однакову суб'єктивну сторону. Такими злочинами є передбачені Кримінальним кодексом України ст. 391, 392. Злісна непокора вимогам адміністрації виправної установи та дії, що дезорганізують роботу виправних установ, об'єктом цих злочинів є нормальна діяльність виправних установ, суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом, суб'єкт цих злочинів є спеціальним, ним є особа, яка відбуває покарання у вигляді обмеження волі чи позбавлення волі і яка за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у вигляді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) або переводилась на більш суворий режим відбування покарання.

Під непокорою законним вимогам адміністрації розуміється відкрита відмова засудженого від виконання конкретних вимог представника адміністрації виправної установи, який мав право пред'явити таку вимогу, а засуджений був зобов'язаний і міг її виконати, але умисно не виконав (наприклад, відмова від роботи без поважних причин, невиконання вимог про припинення порушення режиму відбування покарання тощо). Непокора є злісною, якщо відмова від виконання законних вимог була неодноразовою або була виражена у демонстративній чи зухвалій формі. Інша протидія адміністрації у законному здійсненні її функцій може полягати у навмисних діях засудженого, спрямованих на перешкоду нормальній праці засуджених або проведення заходів згідно з правилами внутрішнього розпорядку виправної установи тощо.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 392 КК України, полягає у тероризуванні засуджених; нападі на адміністрацію; організації організованої групи; активній участі в організованій групі.

Окрім наведених вище злочинів, треба зазначити про наявні факти потрапляння та обігу наркотичних засобів по установах, нерідко вчиняються крадіжки, грабежі та розбої. Такі злочини не є постійними, але наявні в статистичних даних та кримінологічних дослідженнях пенітенціарної злочинності. Також серед структури злочинності є достатній перелік латентних видів злочинів.

Розглядаючи систему причин та умов рецидиву злочинів з боку засуджених, треба вказати на наявність такого явища, як кримінальна субкультура.

Під кримінальною субкультурою в науковій літературі розуміють систему цінностей кримінальних об'єднань. Потрапивши до кримінальної групи і сприйнявши її субкультуру, особа звільняється від соціальних заборон, а нерідко порушення цих заборон не тільки

схвалюється, а є однією із норм кримінальної субкультури, що впливає на рецидивну злочинність у місцях позбавлення волі. Засуджені постійно перебувають на «перехресті» двох нормативно-ціннісних систем – формальної, або офіційної (норми її встановлено державою і закріплено в законодавстві) і неформальної. Формальні норми мають регламентуючий характер, і пропонують індивіду певні правила поведінки. Неформальні норми діють у мікрогрупах засуджених у формі традицій і звичаїв. Також елементами кримінальної субкультури засуджених є особлива мова (жаргон), пісні, татуювання, системи таємного зв'язку та інше. Небезпека кримінальної субкультури на сучасному етапі полягає у постійному впливі її на свідомість осіб, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, у зв'язку з чим йде процес стабілізації антисуспільної настанови з впливаючими з цього наслідками, у посиленні її імперативності, тобто набуття кримінальною субкультурою рис обов'язковості для багатьох категорій засуджених. Тобто кримінальна субкультура має суттєвий вплив на соціально-психологічні стани і поведінку засуджених у місцях позбавлення волі і інколи є однією з умов вчинення злочинів засудженими в процесі відбування покарання у вигляді позбавлення волі – від втеч, тілесних ушкоджень і самоушкоджень до вбивств. Кримінально-злочинські традиції і звичаї є тим фундаментом, на якому закріплюється досвід попередніх поколінь злочинців, що забезпечує його спадковість і сприяє стимулюванню злочинної поведінки серед осіб, що підпадають під вплив кримінальної субкультури в місцях позбавлення волі, їх подальшої професіоналізації і консолідації. Норми кримінальної субкультури зберігають у злочинності стабільність, можливість до відтворення, укріплюють її (злочинність) у боротьбі з соціальним впливом [1, с. 207].

Кримінологічна профілактика запобігання злочинності в місцях позбавлення волі містить заходи щодо втручання у кризові ситуації, зменшення практичних можливостей вчинення злочинів, боротьби з кримінальною субкультурою, а також залучення громадськості до запобіжної роботи і надання допомоги жертвам злочинів. Відомо, що втручання у кризові ситуації як комплекс різноманітних заходів щодо стримання злочинних проявів припускає нейтралізацію і розв'язання міжособистісних (групових) конфліктів засуджених за допомогою набору специфічних для місць позбавлення волі засобів роботи суб'єктів запобіжної діяльності. До них можна віднести: 1) здійснення постійного оперативного (у тому числі і за допомогою технічних засобів) контролю за криміногенними зонами в установах виконання покарань, де найбільш часто і у певний період виникають типові (і водночас специфічні для кожної установи) негативні явища, які сприяють виникненню і розвитку напружених міжособистісних (групових) конфліктів або особливого психічного стану засуджених, що загрожує вчиненням злочинів; 2) проведення комплексних профілактичних операцій в установах виконання покарань за участю всіх підрозділів. Як відмічається в аналізі роботи із забезпечення нагляду та ізоляції засуджених в установах виконання покарань, послаблення організації нагляду та безпеки, незадовільна організація обшукової роботи, тобто послаблення заходів втручання в кризові ситуації стали причинами різкого збільшення вживання засудженими спиртних напоїв, наркотичних речовин; 3) реалізацію заходів протидії професіоналізації та консолідації злочинців, особливо тих, хто відбуває покарання за насильницькі та корисливо-насильницькі злочини, а також серед жінок і молоді. Виправдали себе в цьому напрямі такі заходи, як комп'ютерний облік інформації про засуджених осіб, руйнування угруповань засуджених зі злочинною орієнтацією, підтримка і використання наявних угруповань з позитивною спрямованістю, створення «режимних загонів» за участю засуджених тощо; 4) забезпечення психологічної підтримки засуджених, які перебувають у місця позбавлення волі, особливо в період пенітенціарної адаптації, орієнтування їх на свідомий вибір позитивного шляху відбування покарання; своєчасне блокування неформальних стосунків із засудженими з антисуспільною спрямованістю; 5) вдосконалення постпенітенціарної практики контролю, зокрема створення спеціальної служби з нагляду за особами які звільнилися з місць позбавлення волі або реформування та надання більш дієвих і ефективних повноважень органам пробації (кримінально-виконавчій інспекції); 6) вжиття необхідних заходів щодо виявлення осіб, які потребують психологічного, клініко-психіатричного або іншого обстеження з метою блокування і усунення відхилень, які травмують психіку.

Цей перелік не є вичерпним та містить у собі достатню кількість методів та заходів профілактики пенітенціарної злочинності. З боку Державної пенітенціарної служби повинен бути посилений контроль та оперативно-розшукова діяльність у установах виконання

покарань, з боку органів пробації більш ефективна та соціально-виховна робота з особами, звільненими від відбування покарання.

На сьогодні пенітенціарна злочинність становить собою високу загрозу громадській безпеці та правопорядку. Ця проблематика не є цілком вирішеною та науково дослідженою на необхідному рівні, тому лишається достатнім підґрунтям для подальших наукових розробок та впровадження дієвих висновків в практичну діяльність правоохоронних органів.

1. Даньшин І. М., Голіна В. В., Валуйська М. Ю. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник / за заг. ред. В. В. Голіни. 2-е вид. перероб. і допов. Харків : Право, 2009. 288 с.

Вікторія СЕНЬКО

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

Володимир САМОЙЛЕНКО

студент ННІ права та інноваційної
освіти Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОМАШНЬОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Кримінальне правопорушення є суспільно-небезпечним явищем, що тягне за собою негативні наслідки, являє собою небезпечну діяльність людини, а тому і виникає як наслідок таке явище, як злочинність. На жаль, рівень злочинності в Україні станом на початок 2022 року був високим, але помічається тенденція на зниження рівня злочинності після введення в країні воєнного стану від 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовим нападом на Україну з боку Російської Федерації. Не виняток і домашня злочинність, бо як свідчать наукові джерела, засоби масової інформації, то рівень здійснення домашнього насильства також пішов на спад.

За результатами вивчення наукової літератури з цієї проблематики, активно та продуктивно розробляють її як вітчизняні, так і закордонні вчені. Зокрема, серед вітчизняних авторів варто виділити наукові праці А. Б. Благої, О. І. Белової, І. Г. Богатирьова, О. В. Бойко, Б. М. Головкина, О. М. Джужі, О. І. Зазимко, О. В. Ковальової, О. Д. Коломойця, Л. В. Крижної, М. Г. Кузнєцова, Н. В. Лесько, С. В. Романцевої, М. Ю. Самченко, а також зарубіжних учених, як-от: А. А. Ахматова, Г. М. Іляшенка, Д. О. Корецького, Г. М. Мінковського, В. П. Мелешко, О. В. Старкова, Д. О. Шестакова тощо [1, с. 202–203].

Метою цієї роботи є розгляд проблемних питань домашньої злочинності та шляхи її вирішення.

Домашня злочинність – це всі насильницькі дії фізичного, психологічного та сексуального характеру стосовно жертви, а також словесні образи та погрози фізичного побиття, викрадення, залякування, приниження, переслідування, зґвалтування, ушкодження статевих органів, експлуатацію через проституцію тощо [1, с. 204].

Якщо розглядати домашню злочинність як кримінологічне явище, то можна зазначити, що цей вид злочинності має на меті контроль над поведінкою жертви. І, на жаль, майже завжди жертва виправдовує свого кривдника, тому що внаслідок нелюдських принижень отримує тяжку психологічну травму і потребує спілкування та лікування у профільного спеціаліста.

Привертає до себе увагу також проблема неналежної організації з боку правоохоронних органів запобіжної роботи в царині запобігання домашній злочинності та відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо цього. Основною причиною цього процесу стало те, що проблема домашньої злочинності тривалий час в Україні була міцно прихована забороною втручання держави в особисте та приватне життя осіб. Водночас і члени сім'ї не бажали виносити цю проблему на осуд суспільства [2, с. 209].

Але враховуючи той факт, що сучасна правова доктрина, міжнародне право та європейська конвенційна спадщина, сконцентрована в практиці Європейського суду з